

„Beleszülettem a zene szeretetébe”

BESZÉLGETÉS TEMESI MÁRIA OPERA-ÉNEKESNŐVEL

Temesi Mária a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Főiskolai Karának tanszékvezető énekprofesszoraként méltó folytatója, továbbvivője a Berdál Valéria és Sinkó György által megteremtett szegedi énekiskolának, amelynek egykor maga is növendéke volt. 1979-ben Szegeden szerzett ének- és zongoratanári diplomát, majd a Zeneakadémia opera tanszakán folytatta tanulmányait, ahol kitüntetéses diplomával végzett – Bellini Normájának címszerepét énekelve az Erkel Színházban. Pályája kezdetén rangos nemzetközi viadalokon bizonyított, 1981-ben megnyerte a Rio de Janeiro-i, 1985-ben pedig a philadelphiai Luciano Pavarotti-énekversenyt. Giuseppe Patané dirigálásával 1982-ben a Lohengrin Elzájaként debütált a Magyar Állami Operaházban, ahol ma már vezető Wagner-szoprán: Ortrud, Erzsébet, Éva, Senta, Sieglinde és Brünnhilde megformálója. Wagner-alkításaiért 2000-ben Liszt-díjjal tüntették ki. Sokoldalúságát mutatja, hogy nemcsak a Wagner-operák főszerepeiben, hanem többek között Toscaként, Manon Lescaut-ként,

Aidaként, Ameliaként, Desdemonaként, a Don Carlosban Erzsébetként, A szicíliai vecsernyében Elenaként is sikert aratott, valamint Mozart, Csajkovszkij és Richard Strauss operáinak hősnőit is életre keltette. Gazdag repertoárjában a kortárs magyar operák, például Szokolay Sándor Ecce Homo című zenedrámájának Lénioja vagy Madarász Iván Utolsó keringőjének Asszonya is szerepel. Előbbiért 1992-ben Bartók-Pásztory Ditta-díjat, utóbbiért Artisjus-díjat kapott. A Hamburgi és a Berlini Staatsopertól Prága, Pozsony, Drezda, Zürich, Köln, Milánó, Nizza, Toulouse, Strasbourg, London, Isztambul, Ankara, Kairó, Lisszabon és Montevideo operaházain át a madridi Teatro de la Zarzueláig és az athéni Herodes Atticus Amfiteátrumig hosszan sorolhatnánk azokat a nevezetes színházakat, koncerttermeket, ahol fellépett. Nemcsak opera-, hanem oratórium- és dalénekesként is elismerést szerzett: Schönberg Gurre-dalok című nagyzenekari művének magyarországi

ősbemutatóján ő énekelte a női főszerepet a Nemzeti Filharmonikus zenekarral, Kocsis Zoltán vezényletével. Fellépett Münchenben, a berlini Schauspielschauspielhaus-ban és a stuttgarter Liederhalle-ban – legutóbb a legendás Fiorenza Cossotto-óval. Számos lemezfelvételt készített, Wagner-heroinák című CD-albumát a világhírű orosz karmester, Jurij Szimonov dirigálásával, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara közreműködésével 2004 karácsonyán jelentette meg a Hungaroton Classic. Művészetét Juventus-díjjal és Székely Mihály-emlékplakettal is elismerték. Az éneklés mellett a tanítást is hivatásának tekinti. Hamari Júliától, Marton Évától, Polgár Lászlón át Sass Sylvia-ig a magyar énekművészet legnagyobbjai tartanak mesterkurzusokat meghívására Szegeden, ahol két évente az ország fiatal énekesnövendékeinek egyik legrangosabb seregszemléjét, a Simándy Józsefről elnevezett énekesversenyt is megrendezik. Temesi Máriával szegedi kötődéséről, énekesi pályafutásáról és művésztanári munkájáról beszélgettünk.

– *Úgy fogalmazott egyszerűen: észrevétlenül beleszületett a zene szeretetébe.*

– Igen, mert édesanyám zenével nevelt. Sokat énekelt nekem, én pedig jó médiumnak bizonyultam. Édesanyám mandolinon és hegedűn is játszott, több kórusnak is tagja volt. A petőfitelepi óvoda vezetőjeként dolgozott Szegeden, s a szűkebb közösségben úgy figyeltek a szavára, mint ma a miniszterelnökre az országban. Több generáció nőtt fel a szárnyai alatt. Alázattal és tiszta lélekkel befogadtam, amit tőle és később a tanáraimtól kaptam. Mondták is mindig: szivacsként szívom magamba a tudást. A sorsom ki volt jelölve: a belém kódolt genetikai örökség szerencsésen kibontakozhatott a környezetnek, a családi háttérnek köszönhetően. Ma is örök egy régi farsangi fényképet, melyen négyévesen a petőfitelepi kultúrház színpadán szerepelek: a „Brumm-brumm Brúnó, mókás medve...” kezdetű dalocskát énekelve és táncolva egy óvodás társammal. Mindig a szereplés, a muzsika volt az életem. Petőfitelepen jártam általános iskolába, ahol már akkor megszerettette velünk Kodályt és Bartókot Kati néni – dr. Hofszang Józsefné –, akinek meghatározó szerepe volt zenei pályára kerülésemben. Emlékszem, milyen öröm volt, amikor a gyermekfűl számára bizony nehéz művekben meghallottam egy gyönyörű harmóniai váltást a sok vájt fülűeknek való, bonyolultabb hangzásban. Gyerekkori barátnőmmel és osztálytársammal, Suvada Arankával – aki most a Szegedi Nemzeti Színház énekkari szólistája – összenéztünk: Hallod te is, hogy ez milyen gyönyörű? Szinte észrevétlenül vált életem részévé a zene. Általános iskolai énektanárunk, Kati néni agilis zenepedagógus volt, gyakran küldött bennünket versenyekre is. Például Gárdián Gáborral – aki ma elismert zenetanár Szegeden – zongora-cselló duettekkel arattunk sikereket kisdobos és úttörő kulturális szemléken. Később népdalénekléssel hoztam sorra el az aranyérmeket, ami megerősített abban, hogy zenével kell foglalkoznom. Gyerekkoromban otthon bármit csináltam, kísératként öntudatlanul szinte mindig énekeltem. Énekelve beszélgettünk sokszor barátnőmmel – nem csoda, hiszen három éves koromtól már zeneóvodába jártam. A szegedi református lelkész felesége, Kádár Lászlóné Kató néni volt kisgyerekkorom első komoly zenepedagógusa. Nagyon sokat köszönhetek neki. Olyan alapokat tanított meg szolfézsából játékosan, mesébe foglalva, szinte észrevétlenül, amelyekre a zeneiskolában is bátran építhettem. Riesz Béláné Varga Klára és Delleyné Halama Pirooska folytatta később ugyanezt az alapos elméleti felkészítést, ami hihetetlenül fontos volt további zenei fejlődésemmel, és ami – tanárként tapasztalom – gyakran hiányzik a mai énekes növendékeknél. Azt hiszem, a zenei képzésre duplán érvényes: amit gyermekkorban kezdünk tanulni, sokkal

alaposabban vésődik be, és később szinte behozhatatlan tudást jelent. Szerencsés voltam, mert hangszeres növendékként erős és módszeres zeneelméleti képzést is kaptam Szegeden. Legbüszkébb azonban egyik évvégi zeneóvodai bizonyítványomra vagyok, amit nemrégiben találtam meg a szülői ház padlásán, és amelyről sejtésem sem volt. Ez áll benne: kimagasló tehetség. Négy évesen kaptam Kató nénitől.

– *Nem ékesnek, hanem zongoristának indult. Miért ezt a hangszeret választotta?*

– Ma is jól emlékszem a pillanatra: álltunk anyukámmal a Tisza-parton a zeneóvoda bejáratánál – a mostani Belvedere-épületben volt az óvoda –, és gyorsan el kellett döntenünk, hogy milyen hangszeret választunk. Anyukámnak a zeneiskolában a csellót javasolták, mert az olcsóbb hangszer, és lehetett kölcsönözni is. Valamiért hevesen tiltakoztam, mindenáron zongorázni akartam. Anyukám végül félretéve az észérveket, beiratott zongorára. Nem volt könnyű a zeneiskolai tanulmányokat is vállalni. Délelőtt Petőfitelepen jártam iskolába, utána hazamentem, ki kellett hamuznom a cserépkályhát, meg kellett etetnem a tyúkokat, majd – sokszor bokáig érő sárban – el kellett hoznom az ebédet a Vízügytől. Négy órára bevillamosoztam a zeneiskolába, ahonnan már sötétben értem haza, és majd csak azután, este következett a tanulás. Elég rideg dolgok voltak ezek, de eszembe sem jutott, hogy megpróbáljak kibújni a rám váró feladatok alól. A fiamon látom azonban, hogy a mai generáció teljesen más mentalitással nő fel. Sokkal szabadabb az akarat, hiányzik az alázat, a feltétlen elfogadás és a tisztelet. Mi még a napi munkát – legyen az szénhordás, kukoricatörés vagy nagytakarítás – természetesnek és kikerülhetetlennek tartottuk. Szívósan hajtottunk, de kitartóan haladtunk is előre. Szüleim, bár erről sosem beszéltek, arra tanítottak, hogy csak kemény munkával lehet eredményeket elérni. Igaz, megvolt a rendszeresség és az állandóság is az életünkben. Emellett, érdekes módon, bőven akadt időm játszani is: a tollaslabdától a bújócskáig, a babázástól a tánciskoláig, diszkóig mindenhez volt kedvem. Nyugodt kertvárosi környezetben nőttem fel, de a kreativitás mindig jelen volt az életemben. Kamaszkoromban aztán rám is rám tört a világtól való elszakíttottság Tatjánához hasonló magányérzete, amit az olvasmányaimba temetkezésen túl diszkóba járással próbáltam elűzni. Első férjemet is – aki később jogászdoktor lett – ott ismertem meg. Hétfégen különben egész nap tanultam és zongorát gyakoroltam, miközben anyukám fantasztikusan finom ételeket főzött. A családi körben elköltött vasárnapi ebédek hangulatát ma is fontos emlékként őrzöm, és természetesen továbbvittem saját családomba.

– *Vaszy Viktor vezetésével akkoriban a szegedi színház operatársulata országosan elismert volt. Emlékszik, mi volt az első opera, amit látott?*

– Hogyne! Tizenhárom évesen zeneiskolai énektanárunk, Szél Pálné Marika vitt el bennünket egy Don Giovanni-előadásra, amiben későbbi mestereim, Berdál Valéria és Sinkó György is énekeltek. Lenyűgöző világot, szavakkal ki nem fejezhető csodát jelentett számomra a színház. Később nagyon sok előadást láttam, sőt Valikának köszönhetően a főpróbákra is bejárhattam.

– *Mikor döntötte el, hogy zongorázás helyett inkább énekel?*

– Mindig is éreztem, hogy énekelni, színpadon szerepelni szeretnék. Amikor nyolcadikos voltam, és a továbbtanulásról kellett döntenem, még teljesen vékony, éretlen gyerekhangom volt. Mutáltam, és kétvonalas D-nél tört a hangom. Akkor senki nem magyarázta

el, hogy a mutálás természetes fiziológiai folyamat a lányoknál, ami akár húszéves korig is eltarthat. Berdál Valériánál felvételiztem, aki háromvonalas E-ig skálázott, de nem vett fel a konzervatóriumba, mert tört a hangom. Sírva fakadtam, mert zongorából már az előfelvételin úgy találták, nem vagyok elég felkészült, azzal a tudással nem fognak fölvenni. Az addigi zongoratanárom épp akkor beteg lett, a felvételiig pedig volt még néhány hét. Egészen véletlenül – vagy talán a Gondviselésnek köszönhetően? – átosztottak Mocsay Pálnéhoz, Cuki nénihez, aki szenzációs zongoratanár volt. Segítségével értelmet kapott a gyakorlás, néhány hét alatt olyan szintre hozott fel, hogy simán bekerültem a Tömörkénybe, ahol végül zongora főtárgyból is jelesre érettségiztem. Nagy szerencsém, hogy a zeneművészeti szakközépiskolában kitűnő képzés folyt. Zeneelméletet Frank Oszkártól tanultam, és Huszár Lajos is tanított. Tizenhat évesen kerültem zongoristaként Kerek Ferenchez, aki később a főiskolán is végigvitt. Harmadikos koromban sikerült felvennem az ének szakot is, Berdál Valériától a stílusos, átélt előadásról és a megformálásról nagyon sokat tanultam. Bizonyították ezt a sikerek is: kétévnyi középiskolai énektanulás után megnyertem az Erkel-diákünnepet Gyulán, majd győztem egy országos énekversenyen Debrecenben, ahol Sándor Judit volt az elnök, akitől évekkel később megtudtam, hogy már akkor csillagot tett a nevem mellé. Zongoristaként becsületes, szorgalmas, jeles növendék voltam, futottak is az ujjaim, és elég jó technikám volt, de akadtak nálam technikásabb, jobb növendékek is. Akkoriban rövid ideig karvezetőképzőbe is készültem a Zeneakadémiára, de szerencsére meggondoltam magam, amikor Mihálka Gyurka bácsi azt mondta: ezt csak akkor szabad csinálni, ha az embernek erről szól az élete, ez a szíve minden vágya. Nagyon szerettem vezényelni, de éreztem, hazugság lenne, ha ezt választanám.

– *Érettségi után hogyan került a szegedi színházhoz?*

– Felvételiztem a Zeneakadémia ének szakára, ami ilyen rövid énektanulás után nagy bátorság, túl korai lépés volt. Persze nem is vettek fel. Máshová viszont nem jelentkeztem, mert hiába érettségiztem jelesre zongorából, nem éreztem kedvet, elhivatottságot ahhoz, hogy zongoratanár legyek. Berdál Valéria segítségével a Szegedi Nemzeti Színházban ballet korrepetitorként kaptam munkát. Pál Tamás zeneigazgató operaénekesként is akart szerződtetni, mert hallotta tőlem a Don Pasqualéból Norina áriáját. Valika azt mondta, szó sem lehet róla, hiszen nem volt a teljesítményem mögött átfogó, alapos énektudás, csak jól betanított nekem egy áriát. A következő évben már a szegedi főiskola ének és zongora szakára, valamint a Zeneakadémia magánének tanszakára is jelentkeztem. Szegedre rögtön fölvettek, Budapestre másodjára sem, hiszen énekesként még mindig nem volt megfelelő a felkészültségem. Akkor azt hittem, itt a világvége. Utólag látom: ez volt a szerencsém. Szegeden Sinkó György lett az énektanárom, aki hangilag megalapozta a pályám. Személyiségfejlődés, hang- és hormonális érettség tekintetében kifejezetten jót tettek nekem a szegedi főiskolai évek. Még a színházban dolgoztam, amikor volt tanárom, Hofszang Józsefné nyomatékosan figyelmeztetett: ne hogy elkutyuljak. Ha nem vesznek fel a Zeneakadémiára, mindenképp szerezzek valami tisztességes, kenyérkeresetre is alkalmas diplomát. Ezért végeztem el a zongoratanári szakot is. Lakatos Katalinnál kezdtem a főiskolai zongoratanulmányaimat, majd amikor ő kiment Amerikába, Kerek Ferencnél folytattam egészen a diplomáig. Lakatos Kati volt az első mecénásom, aki olyannyira hitt énekesi kvalitásomban, hogy segítette tanulmányaimat. Például a salzburgi Mozarteumban, ami az akkori szocialista országok állampolgárai számára szinte megfizethetetlenül

drága volt. Katiék ma Washingtonban élnek, férje befutott gasztroenterológus. Többször találkoztam velük fellépéseim során Amerikában.

– *Kevesen vállalnak a zeneművészeti főiskolán egyszerre két ilyen nehéz főtárgy szakot, mint a zongora és az ének.*

– Mert mindkettő teljes embert kíván. Valahogy nekem mindig úgy alakult az életem, hogy egyszerre több dologban is helyt kellett állnom. Nem volt könnyű két szakon elvégezni a főiskolát. Este 11-kor jártam haza, mert az órák után a színvonalas koncerteket is mindig meghallgattam. Ma is emlékszem Kocsis Zoltán nagyszerű szegedi zongoraestjére, Jeney Zoltán és Vidovszky László kortárs zenei koncertjére, Ruha István hegedűművész hangversenyére. Akkoriban már Pestre is jártam előadásokat és operavizsgákat nézni. Előadások után ott aludni persze nem volt pénzem, így előfordult, hogy a ceglédi váróteremben töltöttem az éjszakát a szegedi vonatcsatlakozásig. De megérte!

– *Operaházi kolléganője, Tokody Ilona is Petőfitelepen nőtt fel. Ismerték egymást?*

– Ilonával egy utcában laktunk, 18 éves koromban fél évig tanultam is nála. A Tömörkényben épp elkerültük egymást, mert én abban a tanévben kezdtem zongoristaként, amikor ő az érettségi után zeneakadémista lett. Amikor az énektanári diplomájának megszerzésére készült, Berdál Valika javaslatára én lettem a zeneakadémiai tanítási gyakorlatához szükséges növendéke. Neki köszönhettem, hogy bemehettem a legendás énekmester, Sipos Jenő néhány órájára is. Akkoriban hallottam Pitti Katit is először egy operavizsgán, ugyanazon, amelyiken Ica csodálatos Pillangókisasszony-nagyáriát énekelt. Jó barátságba kerültünk, és számomra ösztönzést jelentett énekesi pályájának alakulása, illetve az – a gyönyörű legatói – ahogyan énekelt.

– *Főiskolásként is figyelemmel kísérte a szegedi operaegyüttes előadásait?*

– Szinte minden este ott ültem a színházban, amikor operát játszottak. Számomra a szegedi társulat volt a legek legje: az elsőtétető nézőtér, a csodálatos színpadképek, Horváth Zoltán nagyszerű rendezései, az oboa és hárfa jellegzetes hangzása, és a valódi színészi játékkal társuló igényes zenei megoldások. Harmadéves koromban én még énekelhettem Vaszy Viktor és Szalatsy István dirigálásával is. Vaszy olyan volt Szegeden, mint később a Zeneakadémián Mikó András. Nem beszélt sokat, de mindig fontosat mondott. Vaszy Viktor személyiségének kisugárzásával, szigorúságával olyan munkafegyelmet, koncentrációt teremtett, hogy az énekesek pusztán a jelenlététől is mindig a maximumot akarták kihozni magukból. Sok szép szegedi előadásra emlékszem, többször is megnéztem a Don Pasqualét, a Figaro házasságát, az Aranykoporsót, az Álarcosbált, a Toscát. Gregor József, Sinkó György, Gyimesi Kálmán, Karikó Teréz, Juhász József, Réti Csaba és Berdál Valéria alakításai megmaradtak bennem.

– *Milyen énekmester volt Sinkó György?*

– Úgy éreztem, ő is boldog volt, hogy kapott egy jó növendéket. Számomra pedig nagyon komoly, tudatos hangképző mesternek bizonyult. Az első perctől hitt bennem és erősítette az önbizalmamat, ráadásul örömmel menedzselte is engem. Fellépéseket szervezett a zsinagógában, a városházán, a Bartók Béla Művelődési Központban és az Ifjúsági Házban. Kellott egyfajta fizikai, lelki és emberi felnőtté válás is ahhoz, hogy énekesként is éretté váljak. Ez azokban az években történt meg, amikor az ő irányításával készültem

a pályára. Én voltam nála a favorit. A közös munkának látszott az eredménye is. Szép visszajelzéseket kaptam, úgy éreztem, van értelme ezt a pályát választani. Végzősként 1979-ben nagy siker arattam az athéni Maria Callas Nemzetközi Énekversenyen. Mindig olvastam a Muzsikát, amelyből sokszor erőt merítettem, ezért csalódottan láttam benne az athéni versenyről megjelent beszámolót. Nagyon fájt, hogy a cikkben épp csak megemlítték, hogy egy szegedi főiskolás lány hozta el a különdíjat. Még a nevemet sem írták le. Abban az évben a Zeneakadémiáról nem küldtek énekeseket erre a versenyre, Sinkó Györgynek pedig majdnem az állásába került, hogy indítani mert egy vidéki főiskolást. Ezt nem értettem, hiszen hazai megmérettetés után juthattam ki Athénba. Nagyon becsültem, tiszteltem, és később budapesti fellépéseimre is többször meghívtam Sinkó Gyuri bácsit. A kilencvenes évek végén azt tapasztaltam, főiskolai kollégaként teljesen más ember volt, mint amikor még engem tanított. Sajnáltam, hogy szakmai féltékenysége miatt megromlott a viszonyunk.

– *A szegedi főiskola elvégzése után felvették a Zeneakadémiára. Mi várta ott?*

– Sok-sok félelem, kétely volt bennem. Ezeknél a nagy fordulópontoknál sohasem volt biztos, hogy valóban rá tudok lépni arra az útra, amit szívemből szerettem volna. A Zeneakadémián Kutrucz Éva nénihez kerültem, aki mint egy anya, olyan szeretettel segítette minden növendékét. Minden héten egy órát a lakásán tartott a Nyugati térnél. Remekül zongorázott és nagyon sokat tudott a dalokról, operákról, oratóriumokról és egyáltalán a zenéről. Bakki József zeneszerző és korrepetítor volt a legerőteljesebben analízáló tanárom, aki a lelkemet is „ápolta” friss zeneakadémistaként. Az első pár hónapban meglehetősen légüres térben éreztem magam, amikor így fogalmazott: „Tudja Mari, azért van ez, mert Szegedre már nem, ide még nem tartozik.” Tökéletesen helyre tett engem akkor ez a válasz, és megújult erővel tudtam tovább dolgozni. Mikó András, az Operaház akkori főrendezője színpadi gyakorlat mesterem volt és nagyon szeretett. Igazi otthonra, meleg bölcsőre találtam a Zeneakadémián. A Szegeden megalapozott tudásra építve hamar utolértem azokat az énekeseket, akikkel még tizennyolc évesen sikertelenül együtt felvételiztem a Zeneakadémiára. Később magánúton Takács Paulánál tanultam, aki igazi olasz énektechnikát adott át, majd László Margitnál és Adorján Ilonka néninél tökéletesíthetem tudásomat. Ilonka nénitől a szabad torokkal történő éneklés tudatos technikáját lehetett elsajátítani annak, aki valóban partner volt ehhez a sok-sok türelmet és kitartást igénylő munkához. Sok hasznos tanácsot kaptam tanáraimtól és sok mindent ellestem kollégáimtól is. Hálás vagyok mindenkinek, akitől tanulhattam! Részt vettem a weimari Franz Liszt Musikhochschulében és a Salzburgi Mozarteumban a neves kontraalt, Lore Fischer dal- és oratórium mesterkurzusain is.

– *Hogyan indult a pályája?*

– Én is azok közé tartoztam, akikre már a zeneakadémiai operavizsgákon felfigyeltek. Felkért a Magyar Rádió, a Filharmónia és a még virágkorát élő Interkoncert is. Tapasztalatlan voltam, mindenkinek eleget szerettem volna tenni, amiből konfliktus is lett, két szék közt majdnem a pad alá estem. A külföldi menedzserek tekintetében is sok-sok buktatója van a mi pályánknak. A Maria Callas Énekverseny különdíja után Toulouse-ban is részt vettem egy nemzetközi versenyen, ahol úgy lettem harmadik, hogy nem adták ki az első díjat. A toulouse-i sikernek köszönhetően jutottam el 1981-ben a Rio de Janeiro-i

nemzetközi énekversenyre, amelyre nem lehetett benevezni, hanem a világ legrangosabb versenyeinek előző két évi győzteseit hívták meg. Többek között Micaela és La Wally áriáját, egy Richard Strauss-dalt és volt tanárom, Bakki József egyik dalát vittem, amit a kritika külön kiemelt. Tengerparti szállodában laktunk, rendkívül meleg volt, így éjszakára nyitva hagytam az ablakot, bejött a hideg levegő, és alaposan megfáztam. Izgulhattam, hogy meggyógyulok-e az elődöntőre. Végül az elődöntőről beszámoló egyik brazil újság címe rólam szólt: „Biliánsan szerepelt a magyar szoprán”. A döntő is jól sikerült, első díjat kaptam. Pedig amikor egyetlen magyar versenyzőként megérkeztem Rióba, nem is akartak versenyezni engedni, mert nem érkezett meg a jelentkezési lapom. Valahogy elkeveredett útközben, így nem voltam regisztrálva.

– *Gondolom, a sikerek után nem volt nehéz szerződést kapnia az Operaházba...*

– Először nem is akartak felvenni, mert – gyanítom, egy akkor már pályán lévő kollégám hatására – Mihály András nem nagyon kedvelt engem. Nem estem kétségbe, mert két éves szerződést kínált a Saarbrückeni Opera. Verdi Traviatájának címszerepével kellett volna debütálnom, ami hangilag akkor nagyon jól feküdt nekem. De amikor ezt megtudták itthon, a Lohengrin Elzájával indítva rögtön szerződtek az Operaházba. Erősen kötődtem a férjemhez, szüleimhez, ezért akkoriban úgy gondoltam, nem jó, ha az ember elhagyja a szülőhazáját, és feléget maga mögött mindent. A szocializmus éveiben nem lehetett előre látni, hogy néhány év múlva rendszerváltozás lesz, és akkor mindent egészen másként értékelnek majd. Nem voltak könnyűek az első évek. Emlékszem, épp Giuseppe Patanéval készültünk a Lohengrin premierjére, amikor megjött az előző évi Rio de Janeiro-i versenygyőzelmeknek köszönhető három lisszaboni koncertfelkérés. Hát ez a doláros szerződés volt, ami akkoriban számomra óriási pénznek számított. Háromezeröttszáz forint volt az operaházi fizetésem, az albérlők házában laktam, és alig tudtam megélni. Frissen végzett jogászdoktor férjemmel majdnem éhen haltunk. A gáncoskodó ellendrukkerek hatására azonban nem engedtek ki a koncertekre. Pedig váratlanul a Lohengrin-premiert is későbbre halasztották, így problémát sem okoztam volna. Visszaélve a hatalmukkal vagy helyzeti előnyükkel, többen belém törölték a lábukat akkoriban. Én pedig voltam olyan becsületes és egyenesen gondolkodó, tapasztalatlan szegedi kislány, hogy be is sétáltam a csapdába. De ki tudja, mire voltak jók ezek a nehézségek? Később mindenesetre megtanultam kezelni ezeket a szituációkat, tehát végül is megerősödve kerültem ki ezekből a „szakmai” tapasztalatokból.

– *Hogyan emlékszik a Pavarottival való találkozásra?*

– Életem egyik legszebb emléke volt az 1985-ös Pavarotti Énekverseny. Négy évvel korábban Polgár László és Gulyás Dénes tért haza győztesen erről. Először Modenába hívtak ki bennünket, ahol Pavarottival is dolgozhattunk. A színház gyönyörű dísztermében készültünk a koncertre, ahol a tenoróriás személyesen tanított és javított bennünket. Fantasztikus élmény volt a vele való munka. A philadelphiai döntőre való indulásom előtti napon azonban az Operaházban váratlanul betettek nekem egy Otello-előadást. Úgy éreztem, ez csak azért lehet, hogy jó fáradt torokkal menjek ki versenyezni. Előtte ugyanis intenzív próbaidőszakban voltam a Don Giovanni-beállításom miatt. Mindent elkövettek, hogy a padlóra küldjenek. Polgár Laci azzal biztatott: „legalább jól be leszel énekelve”. Philadelpiában csodálatos, odaadó magyarokkal találkoztam. Nagyon jól sikerült a ver-

seny, az ugyancsak Szegedről indult mezzóval, Komlósi Ildikóval együtt én is győztesen térhettem haza. Itthon nem nagyon akarták tudomásul venni a külföldi sikereimet, pedig rangos előadások sorozatában éltem meg óriási személyes sikereket. Például a Hamburgi Staatsoper Don Giovanni-előadásában, ahol Donna Annaként Samuel Ramey volt a partnerem. Itthon, ha valamelyik operaházi darabban jól szerepeltem, akkor az vagy gyorsan lekerült a műsorról, vagy nem írtak ki rá többször. Kedves kolléganőm, Kalmár Magda az egyik előadás szünetében elmesélte, hogy annak idején vele ugyanezt tették. Kölnben a Titus kegyelme című Mozart-operában Vitellia szerepében arattam sikert, és fantasztikus kritikákat kaptam, de amikor itthon is bemutatták, nem kaphattam meg a szerepet. Aki nem volt benne a brancsban, azt igyekeztek marginalizálni. Szerencsére azóta sokat változott a világ. De erő kellett hozzá, hogy az ember azt a sok küzdelmet végig tudja csinálni, és ne törjön meg a zene iránti szeretete. 1988-ban volt egy fantasztikus euforikus pillanat az életemben, amikor Petrovics Emil behivatott az igazgatói irodába, és azt mondta: úgy látja, hogy bár sok mindent elénekeltem, főleg külföldön, de idehaza nem kaptam meg azt az elismerést, ami megilletne. Ezért nekem adja a Toscát első szereposztásban. Életemben akkor beszéltem másodjára Petrovics Emillel, akit nagyon tiszteltem, a Tosca pedig régi álmom volt, így a beszélgetés után olyan boldog voltam, hogy madarat lehetett volna velem fogatni. Két nap múlva azonban csöngött otthon a telefon, Petrovics Emil titkárnője hívott, hogy az igazgató úr feltétlenül beszélni szeretne velem. A Zeneakadémián randevúztunk, ahol Petrovics Emil legnagyobb meglepetésemre azt mondta: Nem is olyan jó szerep az a Tosca! Tudja mit, magának inkább Izoldát kellene énekelnie. Nem voltam még harmincéves sem, a hangom tönkretételéhez egészen biztosan telitalálat lett volna. Egy világ omlott össze bennem. Mint kiderült, az egyik befolyásos kolléganőm elérte, hogy ő kapja meg a szerepet. Más ehhez hasonló esetet is tudnék mesélni, bőven akadnak ehhez hasonló sztorik a pályán.

– *Beugrással sok előadást megmentett már, emlékezetes esetként tartják számon A walkür 1995-ös operaházi premierjét, amikor az egyik főszereplőt helyettesítette óriási sikerrel.*

– Magam is meglepődtem, amikor megkaptam Sieglinde szerepét, ráadásul váratlanul nekem kellett énekelnem a premieren. Az történt ugyanis, hogy az első szereposztás Sieglindéje az első felvonásban lebetegedett. A szünetben telefonáltak az Operaházból, hogy azonnal menjek be. Hidegkútról kellett bejutnom, így a közönségnek egy órát kellett várakoznia, hogy folytatódhasson az előadás. Kétségbe voltam esve, mert az előző napi főpróbán benáthásodtam. Híres Wagner-énekes idős kolléganőm, Delly Rózsi hallott a főpróbán, és azzal biztatott: „Meglátod, ha színpadra lépsz, elfelejted még a náthádat is!” Valóban így történt, és óriási sikerem volt. Megkaptam a Székely Mihály-emlékplakettet, később Liszt-díjjal is kitüntettek a Wagner-szerepekért. Akkoriban volt olyan évad az Operaházban, amikor negyvennégy szoprán várta a feladatokat. A gáncsoskodások ellenére sok szép főszerepet elénekeltem és énekelek ma is. Nem vagyok elégedetlen, úgy érzem, megbecsülnek ma már idehaza is. Csak azt sajnálom, hogy ezen a teljes embert, sok-sok lemondást követelő énekesi pályán lassan az állandósult létbizonytalanságban élve kell teljesítenünk. Egyre magasabbra emelt léceket kell átugornunk, egyre kevesebb pénzért. De jó érzés, hogy például a Wagner-előadásainkon ott ülnek a nézőtérben a bécsiek, az

amerikaiak vagy az ausztrálok, akik a magyar közönséggel együtt lelkesedve tapsolnak és bravóznak.

– *Mennyire fogadja el a Wagner-szoprán skatulyát?*

– Azzal együtt, hogy imádom Wagnert és talán nem tűnök nagyképűnek, ha azt mondom: beszélem is a német zene nyelvét, egyáltalán nem fogadom el ezt a skatulyát. Puccini gyönyörű dallamai úgy hatnak rám is, hogy azonnal kinyitják a lelket és torkot, azaz fantasztikus zenei élményt jelentenek. Hajlékonyabb testi-lelki hozzáállást követelnek, mint Wagner súlyosabb, oszloposabb, fennkölt és magasztos mítosz-hősei. Mindenesre akár Puccini, akár Wagner, hálával köszönöm a sorsnak, hogy ilyen nagy művekkel találkozhatom, és az éneklés által én is testileg-lelkileg része lehetek a Zenének.

Bizonyosság arra, hogy pontosan tudják, más szerepekben is jó vagyok: nemrégiben délből szóltak, hogy aznap délután 5-kor próbálnom kell Kesselyák Gergellyel – és este már Toscát énekeltem olaszul, ami természetesen egész más technikát és zenei formálást igényel. A számtalan Wagner-szerep mellett ma is szívesen énekelek Verdi- és Puccini-hősnőket. Az egyik operaházi karmester mondta nemrégiben egy zongorás próbám hallatán: annyira olasz a hangom és a lelkem, hogy folyamatosan Verdi-szerepeket is kellene alakítanom. Gazdagabb tónusú lett a hangom, s az évek és a tanítás során úgy erősödött meg a mélységem, hogy nem veszítettem el a magasságomat sem. Toscát ma is szívesen énekelem. Erőteljes drámai érzékkel rendelkező énekesnek tartottak mindig, ezért nemcsak a Wagner-szerepekben, de a lendületes és vérbő olasz vagy egyéb figurákban is – mint például a Parasztecsület Santuzzája vagy a Jenufa Sekrestyésnéje – jól érzem magam.

– *Hogyan és miért kezdett sikeres énekesi pálya mellett tanítani is?*

– Sokszor a legnagyobb dolgok csöndben érkeznek. Manon Lescaut szerepére készültem, millió gondom, bajom volt, amikor Weninger Richárd, a szegedi főiskola akkori igazgatója keresett telefonon. Azt kérdezte, el tudnék-e menni néhány énekszakos hallgatót levizsgáztatni, mert Berdál Valéria megbetegedett. Szegeden már azt is megkérdezte, lenne-e kedvem tanítani. Akkor is benne voltam az énekesi lét sűrűjében, sok feladatom volt, de úgy gondoltam, mellette be tudom illeszteni a tanítást is az életembe. Nem éreztem azt a belső tiltakozó hangot sem, ami annak idején a karvezetéstől visszatartott, vagy amire nem hallgattam, amikor első házasságomat megkötöttem. Elvállaltam, és utólag kiderült, hogy komoly, nagy és jó döntés volt. A tanítás ugyan rengeteg energiát kivesz belőlem, de zeneileg, művészileg abszolút pozitívan hat vissza rám. Több lettem tőle. Saját énekesi kvalitásaim kiteljesítéséhez mindenképp hozzájárult. Szerencsés pillanatban kaptam a lehetőséget, mert akkor már technikai értelemben is felkészült voltam, megtanultam addigra már fáradtság nélkül órákon át beszélni

– *Tudomány az éneklés?*

– Annak ellenére, hogy senki sem szereti misztifikálni, letagadhatatlan – és világhírű kollégáim mesterkurzusai is folyamatosan megerősítenek ebben –, hogy a helyes énektechnika elsajátítása igenis tudomány. Ha valaki nem felkészülten, tudatosan énekel, akkor lehet, hogy sikeresen megcsinál négy-öt főszerepet, de a hatodiknál „kificomodik”, tönkremegy a torka. A profi, folyamatos operaénekesi munkát csak megalapozott tudással, felkészülten lehet bírni. Vannak nagyon komoly előadóművészi, technikai és zenei felkészülési etapok, amiket meg kell tanulni, tudatosítani és automatizálni kell. Ez pedig

ugyanolyan törvényszerűségekkel leírható tudomány, mint bármi más. Kiváló német szakkönyveket olvastam erről, amelyekben mindezt szakszerűen, pontosan le is írták.

– *Kevés olyan gyakorló operaénekes akad Magyarországon, aki egyben habilitált professzor is.*

– Tudtommal én vagyok az első, aki aktív énekesként habilitált. Olyan világot élünk, amikor nem elég a kitüntetéses diploma, a nemzetközi énekversenyeken aratott siker, a lemezfelvételek, a napról napra sikerrel teljesített előadások, hanem felnőtt fejjel vizsgáznunk is kell. Nem tudom, feltétlenül szükség volt-e arra a kutyacsaholásra emlékeztető igyekvésre, amit Magyarország csinál az Európai Unióhoz való csatlakozás ürügyén. Miért megyünk bele, hogy megkérdőjelezzék például a magyarországi tanárok vagy orvosok felkészültségét? Újból és újból a határidő és bizonyítás stresszhelyzetét kell átéljük, mert magyarnak születünk és nem vagyunk elég jók e nélkül? Férjemnek is – aki húsz éve közel kétezer beteg megbecsült háziorvosa – summa cum laude orvosi diplomája és két sikeres szakvizsgája után háziorvosi szakvizsgát is kellett tennie, mert épp ezt találták ki az illetékesek. Az orvosok fele letette, a másik fele nem, mert közben törölték az egészet. Csak az felejtődik el, hogy egy felnőtt ember a napi munka és a család mellett már nem annyi szabadidővel rendelkezik, mint az egyetemisták. Mire ez a sok vizsgázás, vizsgáztatás és milyen áron? Sérülnek a családi és a baráti kapcsolatok az idegrendszeri túlterhelés mellett, amit egy vizsga még a kevésbé izgulósaknak is jelent. Mellesleg egy muzsikusz az állandóan kítűzött előadásaival, koncertjeivel bizonyít a legfényesebben. De mit lehet tenni, az ember beáll a sorba, habilitál, és ha azt akarja, hogy később ne köthessenek bele, megszerzi a DLA-fokozatot is. Nem biztos, hogy a papír számít, hiszen a tudás bemutatás nélkül is felhalmozódik. Tanárként – bár Pesten élek – nagyon erősen érzem a vidékkel szembeni ellenállást. Sok budapesti szakember azt gondolja, hogy a vidék szakmailag is elmaradottabb, mint Budapest. Örömmel tapasztalom a diplomavizsgáink és a mesterkursusaink kapcsán, hogy a Zeneakadémia tanárai mindannyiszor elismerően beszélnek a szegedi ének tanszokról. Büszke vagyok arra, hogy tanszékvezetőként a volt tanárim által megteremtett híres szegedi énekiskola méltó folytatója lehetek. A hagyományokra építve a szakmai munka színvonalát kollégáimmal, Andrejcsik Istvánnal és Szécsi Edittel biztosítani tudjuk, sőt talán valami újat és többet is tudunk adni. Például Rálik Szilvia, Kátay Natasa és Cseh Antal olyan alapot kaptak Szegeden, amire építve sikerrel indulhattak el a pályán. Bár mindhárman az ifjú operaénekesi generációhoz tartoznak, máris befutott énekesek. De sok hasonlóan jó képességű énekpedagógus is kikerült már tőlünk. Úgy érzem, vezető szerepet töltünk be a vidéki főiskolák között. Sinkó Györggyel együtt én is ötletadója voltam tíz évvel ezelőtt az országos Simándy József Énekverseny megteremtésének, amelynek tradícióvá tételében óriási szerepet vállalt a szegedi önkormányzattól Kerek Attila.

– *Jól láttam, hogy a tanszéken még kínai hallgatójuk is akad?*

– Igen, ki kell nyitni a kapukat. A szegedi zeneművészeti karon zongora, hegedű vagy ének szakon végzett növendékeink ugyanúgy el tudnak indulni a világba, mintha a Zeneakadémián szereztek volna diplomát. Növendékeim közül többen felvételt nyertek már külföldi zenei egyetemekre, Stuttgartba, Grazba, Kölnbe, Palermóba. A mesterkursusok szervezése, szponzorok keresése rendkívül sok energiát igényel, miközben a tanszék mű-

ködtetése is sok szellemi és adminisztratív munkával jár. Foglalkozom azzal a gondolattal, hogy még több külföldi növendéket fogadjunk. Egyelőre csak három énektanár dolgozik velem együtt a tanszéken, így több növendék oktatását egyelőre nem tudjuk vállalni. A magánének tanszék énekes hallgatói létszáma évek óta harminc körül van, és évről évre emelkedik a hozzánk felvételizők száma.

– *Énekesként mostanában milyen feladatok várják?*

– Márciusban a négy operaházi Jenufa-előadáson éneklek Kostelnicka szerepét, újra alakítom Erzsébetet is a Tannhäuserben. Két szólóestre készülök a Magyar Rádióban. Éneklek az operaházi Ringben A walkür Sieglindéjét, a Siegfried Brünnhildéjét is, amire már most edzek. Szívem fájdalma, hogy nem túl szerencsésen vannak időben elosztva ezek az előadások, arra már nem tudnak figyelni, hogy egyenletesebben terheljék az énekeseket. Ősszel alig volt feladatomból, tavasszal viszont dömping lesz.

– *Mennyire meghatározó munkája szempontjából a családi háttér?*

– Az énekes teljesítményét nagyban befolyásolja fizikai, fittségi állapota, és az is, hogy a lelki élete mennyire rendezett. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy Pilisborosjenőn tökéletes idillben élünk. De nem panaszkodom. A férjem orvos, a fiam kamaszodik. A napokban örületes harcot kellett vívnom velük, hogy két ír szetterünkkel eljőjenek sétálni. Aztán rádöbbenek, hogy milyen szép is ez a vidék. Kell, hogy legyenek az ember életében olyan oszlopok, amelyekre mindig támaszkodhat. Nekem ez a családom. Ha Szegeden vagyok, akkor az anyám és a testvéreim családja. Ha nincs fellépésem, élvezem az otthonlétet. Hobbim a lakberendezés, szeretek képzőművészeti albumokban gyönyörködni. Egyre jobban érdekel a művelődéstörténet, a történelem, mert az utazásaim, a látott történelmi filmek, illetve az olvasmányélményeim alapján ma már sokkal több mindenhez tudom kötni a megtanultakat.

Hollósi Zolt